

НЕОБХІДНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЙОГО ФУНКЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Логачова О.В., к.е.н., Малишкіна О.О., студент

Донецький національний університет. м. Донецьк

Актуальність. В Україні розвиток екологічного страхування особливо актуальне на нинішньому етапі розвитку вітчизняної економіки, коли обмеженість фінансових можливостей господарюючих суб'єктів примушує їх відсовувати на другий план рішення проблем екологічної і виробничої безпеки. Екологічне страхування призначене для створення резервів грошових ресурсів за рахунок власників підприємств з екологічно небезпечною діяльністю для компенсації збитків, яких зазнав хто-небудь з учасників створення цього фонду. Отже, збитки одного розподіляються між багатьма особами і стають не такими значними.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблема упровадження економічних інструментів екологічного регулювання присвячено багато робіт. Провідними дослідниками названих напрямків є Александров І.О, Черніченко Г.О, Моткін Г.О, Сааджан І.А, Кашенко О.Л., Половян О.В, Ізотов С.О., Колбасов О.С. та інші.

Метою статті є визначення необхідності екологічного страхування та його функцій на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку світової економіки підтверджено, що одним з перспективних способів забезпечення екологічної безпеки є система екологічного страхування [4]. Адже саме екологічне страхування створює взаємну зацікавленість і страхувальника, і страховика у зниженні ризиків аварій. Крім того, воно дозволяє зменшити разові витрати окремого підприємства при нанесенні ним збитку в результаті екологічної аварії, а постраждалим дається гарантія, що вони отримають суму компенсацій за заподіяну їм шкоду незалежно від фінансового положення джерела шкоди.

Україна знаходиться на одному з перших місць у світі за кількістю відходів. Щорічно наші підприємства "видають" близько 3 - 3,5 млн. тонн відходів І-го, найвищого, класу небезпеки (за євростандартами). Кількість підприємств, на яких фіксуються токсичні відходи, перевищує 2500. На території України вже накопичилося близько 27 млрд. т різних відходів, які займають понад 160 тисяч гектарів землі. Крім того, щорічно з'являються прецеденти ввезення іноземних відходів на територію України [5].

Так, наприклад одна Донецька область забезпечує більше 20% загальнодержавного промислового виробництва в найбільш екологічно небезпечних галузях і характеризується високим техногенним і антропогенним навантаженням. На її території розташовані 177 хімічно небезпечних виробництв, 22 металургійних комплексів, 7 енергетичних об'єктів, розвинена мережа магістральних трубопроводів, 136 вугледобувних підприємств [2]. Використання на них застарілого устаткування і технологій, висока концентрація потенційно небезпечних об'єктів, складний економічний стан промислових підприємств приводить до підвищення виникнення техногенних аварій.

Прямі втрати, пов'язані з техногенними аваріями, підвищеною захворюваністю і смертністю населення від забруднення навколишнього природного середовища складають в Україні 4 – 6 % валового національного продукту. Кількість техногенних аварій і екологічних катастроф в Україні з кожним роком росте (табл.1) [8].

Таблиця 1 - Кількість техногенних аварій і екологічних катастроф в Україні за 2005 - 2007 роки.

Ситуації	2005	2006	2007
Пожежа, вибух в спорудах, на комунікаціях і технологічному устаткуванні промислових об'єктів.	22	10	8
Пожежа, вибух на об'єктах розвідки, здобичі, переробки, транспортування і зберігання легкозаймистих, паливних, а також вибухових і небезпечних речовин.	15	10	11
Пожежа, вибух в шахтах, підземних і гірських виробленнях	21	15	11
Аварії техногенного характеру	156	195	215

Аварії природного характеру	124	154	230
-----------------------------	-----	-----	-----

За часи планової економіки, коли усі підприємства належали державі, витрати, пов'язані з ліквідацією наслідків техногенних аварій, сплачувала держава. Така система стала неефективною в ринкових умовах, де більшість підприємств знаходиться у приватній власності.

Частка власних коштів підприємств у фактичному обсязі витрат на охорону навколишнього природного середовища становить 99 %. Витрати на охорону атмосферного повітря становлять приблизно чверть витрат на охорону довкілля і за 2000 – 2006 рр. їх частка майже не змінилась (рис. 1). У 2006 р. витрати підприємств Донецької області на охорону атмосферного повітря становили 168,9 млн. грн., ознаменувавши тенденцію до скорочення витрат на охорону атмосферного повітря [2].

Забруднення підприємствами навколишнього середовища може бути пов'язане з постійними і разовими викидами, обумовленими техніко-технологічними причинами або випадковими явищами, носити локальний або глобальний характер [3]. В Україні відповідальність страховика повинна розповсюджуватися на покриття збитків, викликаних всіма видами забруднення навколишнього середовища за виключенням забруднення катастрофічного характеру. При цьому об'єм відповідальності страховика повинен лімітуватися з покладанням обов'язку відшкодування частини збитку на страхувальника.

Виникнення аварії на підприємстві може призвести до надзвичайно великих збитків, що вимірюються тисячами, а інколи й мільйонами гривень. Наслідками такої ситуації може стати банкрутство підприємства і тягар ліквідації аварії ляже на Державній бюджет, що сприятиме виникненню нових екстерналій по відношенню до суб'єктів підприємницької діяльності [7].

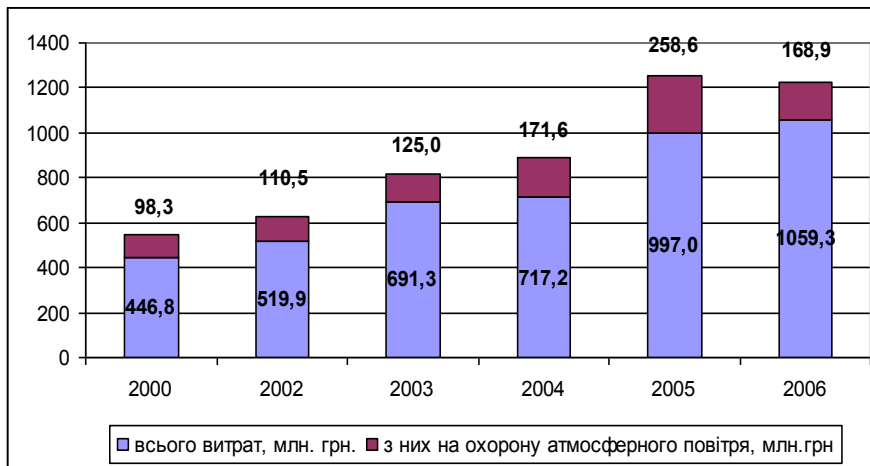

Рисунок 1 - Поточні витрати підприємств Донецької області на охорону навколишнього природного середовища, млн. грн.

У таких умовах, екологічне страхування може стати додатковим стабілізуючим чинником під час проведення екологічної реконверсії суспільного виробництва [7]. Стартовим джерелом для страхових фондів можуть стати як державний, так і місцеві бюджети, банки, галузеві організації і населення, які знаходяться в районах розміщення "критичних" об'єктів.

Значущість екологічного страхування для України особливо велика сьогодні, на етапі реалізації економічних реформ, які базуються на роздержавленні і реструктуризації підприємств, які є "критичними" з позицій екологічної безпеки. На вказаних підприємствах спостерігається:

- падіння виробництва і, відповідно, хронічний дефіцит засобів як в бюджеті, так і на самих підприємствах, переоснащення ресурсоємних і багатовідхідних виробництв;
- припинення державного контролю за технічним станом і надійністю устаткування на підприємствах недержавної форми власності;
- зниження рівня дотримання технологічної дисципліни на вказаних підприємствах.

Виходячи з мети екологічного страхування, можна визначити наступні його основні функції :

- 1) формування екологічної відповідальності фізичних і юридичних осіб за результати антропогенної діяльності як найважливішої складової екологічної культури населення;
- 2) стимулювання протиаварійних заходів за рахунок диференціації страхових тарифів і грошових виплат підприємствам за безаварійну роботу;

- 3) забезпечення компенсаційних гарантій постраждалим (третім особам і працівникам підприємств - страхувальника) незалежно від фінансового положення підприємства - винуватця аварійного забруднення навколишнього середовища;
- 4) забезпечення стійкості фінансового положення підприємства, необхідності відшкодування збитку постраждалим від аварійного забруднення навколишнього середовища і витрат на відновлення власного виробництва;
- 5) забезпечення реалізації правових гарантій екологічного захисту фізичних і юридичних осіб за рахунок сформованих страхових фондів.

Екологічне страхування - це механізм захисту майнових інтересів підприємств, установ, організацій, направлений на здійснення заходів щодо попередження, подолання або зменшення негативного впливу ризиків забруднення навколишнього природного середовища і відшкодування пов'язаних з таким забрудненням витрат [2]. Важливість і необхідність екологічного страхування продиктована наступними чинниками [1]:

- діяльність підприємств є діяльністю підвищеної небезпеки, це стосується як стаціонарних об'єктів, так і тих суб'єктів підприємницької діяльності, які займаються перевезенням небезпечних речовин, що визначає широкий перелік підстав для виникнення зобов'язань перед третіми особами відшкодувати заподіяну шкоду;
- наслідки забруднення навколишнього середовища можуть носити катастрофічний характер, пов'язаний з непередбаченими і значними збитками;
- для визначення наслідків подій, які спричинили забруднення навколишнього середовища і завдали шкоди третім особам, характерна тривалість прояву, що залежить від галузі діяльності підприємства, властивостей використовуваних матеріалів і речовин.

Висновки. Впровадження екологічного страхування на підприємствах — об'єктивна необхідність. Будучи одним з основних елементів економічного механізму управління охороною навколишнього середовища, екологічне страхування дозволяє забезпечити екологічну безпеку і відшкодування збитку, багатократне скорочення реальних витрат у разі потреби відшкодування шкоди, заподіяної навколишньому середовищу; фінансові гарантії, потрібні екологічними наглядовими організаціями; позитивну складову іміджу організації на протипагу запереченням "зеленої" громадськості проти реалізації того або іншого проекту.

Головними функціями екологічного страхування є:

- захист майнових інтересів страхувальника у разі аварійного забруднення навколишнього природного середовища;
- компенсацію частині збитків, заподіяних третім особам, в результаті забруднення навколишнього природного середовища;
- формування додаткових джерел фінансування природоохоронних заходів за рахунок засобів страхових компаній;
- підвищення фінансової стійкості функціонування підприємств - джерел підвищеної екологічної небезпеки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

1. Ткаченко Н.В. Страхування. Навчальний посібник. - К.: Ліра - К, 2007. - 376с.;
2. УкрЕкоАудит « Экологическое страхование: общие понятия, принципы и подходы» - [электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.abn.org.ua/articles.php?articlesid=27>;
3. Моткин Г.А. Основы экологического страхования. - М.: Наука, 1996. - 192 с.;
4. Роик В.Д. Социальная защита: управление условиями и охрана труда (Опыт зарубежных стран). - М.: Наука, 1992. - С.115 - 178;
5. Качур Д. П. «Аспекти екологічного страхування суб'єктів підприємницької діяльності, що займаються поводженням з небезпечними відходами». - [електронний ресурс]. - Режим доступа: <http://www.waste.com.ua/cooperation/2004/thesis/kachur.html>;
6. Буральов Є.П. Риски экологического страхования // Окружающая среда и здоровье. - 2001. - №1 (8). - с. 4-7. ;
7. Колбасов О.С. Возмещение гражданам экологического вреда // Государство и право. - 2002. - № 10. - С. 3-8.
8. Залетов О.А. Страхование в Украине (под ред. Слюсаренко О.А.). - К.: МА «BeeZone», 2002 - 452 с